

Hovedmålet med samarbeidsprosjektet mellom NINA og NTF er å forsøke å redusere tap av sau i kjerneområdet for rovvilt ved å prøve ut nye driftsmåter, og samtidig sikre en kunnskaps-overføring fra relevante områder i Sentral-Europa og Nord-Amerika. Videre er målet å evaluere effekter av driftsfor-

SAUEGJETING MED HUND

men på vektøkningen av lam og stimulere til oppbygging av lokal ekspertise. I fase I (1997) ble det opprettet kontakt med brukere ved Stuguvatnet i Sørli. Det ble valgt ut en forsøksbesetning på ca. 150 dyr og en kontrollbesetning på ca. 70 dyr som tradisjonelt benyt-

ter det samme beiteområdet Penningkeisen (se kart neste side). Det ble etablert to rovdysikre nattkve for sau i beiteområdet; ett i lavereliggende skogbeiteområder og ett i nærheten av høyfjellbeite. En gjeter med tre hunder ble engasjert om våren for å innarbeide

en flokkstruktur hos sauene i forsøksbesetningen. I beitesesongen ble det gjennomført dirigert beitebruk på dagtid, og sauene ble drevet inn i rovdysikre kve om kvelden. Det ble samlet data på vektutvikling til lam og på beiteatferd gjennom sommeren, både i forsøksflokken og i den frittgående kontrollbesetningen.

20 prosent sauetap i bjørnens kjerneområder

Ved dagens ekstensive sauehold tapes enkelte steder innenfor bjørnens kjerneområder opptil 20 prosent av sauene.

MED DAGENS driftsformer vil tap av sau på grunn av bjørn sannsynligvis øke og i stor grad være uavhengig av norsk forvaltningspolitikk, fordi antall innvandrende bjørn fra Sverige fortsatt vil øke.

Rovdyr/husdyr-konflikten er en internasjonal konflikt som har eksistert så lenge mennesket har drevet med husdyr. Det er derfor gjennom årene gjennomført en rekke tiltak verden rundt for å redusere tapet av husdyr mest mulig. Mye av denne kunnskapen er nå samlet og vurdert. På bakgrunn av det omfattende materialet som er vurdert, synes det klart at ingen enkelttiltak alene vil kunne stoppe tapet. Men det er mulig å kombinere en del effektive tiltak til et system som reduserer tapet til et minimum.

Effektive tiltak

Disse tiltakene har vist seg mest effektive når det gjelder å redusere tapet av sau til de fire store rovdynere:

- Regional utskytning og regional minskning i bestandene gjennom lisensjakt eller kvotejakt på rovdyr
- Omlegging til storfehold
- Flytting av sau
- Rovdysikker inngjerding av beitemark
- Rovdysikker inngjerding av husdyr i nattkve
- Bruk av vokterhunder
- Dirigert habitatbruk gjennom gjeting

Nattkve og gjeting

Tiltak A vil vanskelig kunne gjennomføres innenfor etablerte kjerneområder for bjørn, og i storskala utenfor disse områdene for de øvrige rovviltartene. Tiltakene B og C vil i mange sammenhenger være vanskelige å gjennomføre ut fra de praktiske og land-

brukspolitiske retningslinjene som gjelder. Tiltak D vil kreve omfattende investeringer til inngjerding og samtidig medføre betydelige naturinngrep. En kombinasjon av tiltakene E-G vil kreve mindre omfattende investeringer, og samtidig sikre utnyttelse av beiteressursene i utmarka.

God flokkstruktur i forsøket

Forsøk med og uten gjeting av sauebesetninger ble gjennomført i Sørli i Nord-Trøndelag.

Foto:
BJØRN MYRVANG,
Hamar Arbeiderblad

FLOKKSTRUKTUREN i forsøksbesetningen ble etter noen uker karakterisert som god. Det ble tidlig registrert en markert endring i sauens arealutnyttelse under beiting og drøvtygging. Sauens stressnivå var betydelig i den første perioden, men de endret atferd overfor gjeterhunder og mennesker ved at de ble roligere og brukte mindre tid til flukt senere i beitesesongen. Beiteobservasjonene viste at kontrollsauene brukte 46,7 prosent av døgnet til beiting, mens forsøksflokken med dirigert habitatbruk og overnatting i kve bare fikk beite i 30,7 prosent av døgnet.

Tilveksten (kg) pr. dag for lam i hele beiteperioden var 27 prosent lavere i forsøksflokken enn i kontrollbesetningen som beitet fritt. I seks av beiteperiodene om sommeren var det en gjennomgående mindre tilvekst i forsøksflokken sammenlignet med kontrollbesetningen, men i en periode i midten av august var det lik tilvekst i begge besetninger. I denne perioden beitet forsøksflokken i skogsområdene ved Gammelheimen, mens kontrollbesetningen fortsatt beitet i høyfjellet. For begge besetninger hadde tilveksten en sammenheng med fødselstidspunktene til lammene.

Signalene fra gjeter og gjeterhunder:

Sauene lærer raskt å reagere

MORSINSTINKTET til søyene i forsøksbesetningen førte til at de hadde stor trang til å beskytte lammene sine mot press fra gjeterhunder. Morsøyene gjorde derfor ekstra stor motstand i den første dressurperioden, som foregikk om våren. Denne beskyttelsestrangen avtok gradvis utover sommeren og høsten.

Flokket seg ved signal

Inntrykket fra dressurperioden var at sauene raskt lærte å reagere på signalene fra gjeteren og gjeterhundene. Sauene stimlet sammen og flokket seg bare ved at gjeteren ga plystresignal til hundene. I siste del av dressurperioden på innmark kunne gjeteren komme på en avstand av ca. 5 meter fra saueflokken.

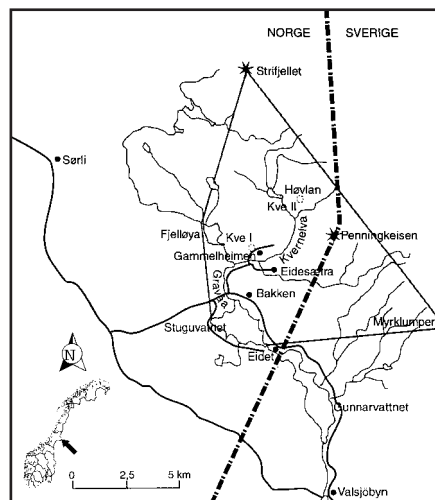
I den første tiden på skogbeite var

flokkstrukturen og sauenes respons på gjeterhund bare nokså god, og en del problemer oppstod; søyene prøvde ofte å bryte ut fra flokken for å beite på egen hånd. Disse utbruddene fra flokken måtte stoppes av gjeterhundene.

I neste periode ble sauene komprimert av fem hunder og to gjeterere. Dette førte til en del konfrontasjoner mellom sau og hund og det ble noen bittskader på søyene, men både flokkstrukturen og responsen på gjeterhundenes signaler ble forbedret.

Meget god respons

I den første tiden på høyfjellsbeite lå flokkstrukturen mellom nokså god og god, som er litt dårligere enn i den forrige perioden. Men fra midten av juli og hele resten av sommeren hadde sauene en god

Penningkeisen beiteområde i Østre Finnlie statsalmenning, Lierne kommune.

flokkstruktur. Etter komprimeringen av sauene først i juli ble sauenes respons på gjeterhundene karakterisert som meget god.

Vokterhundens egenskaper

DE VIKTIGSTE egenskaper en vokterhund skal ha, er å kunne beskytte dyreflokken, holde seg til flokken og ikke skade dyrene. Hundenes vokteratferd er basert på at de skal virke preventivt ved sin tilstedeværelse og dermed være et forstyrrende moment i rovdyrenes atferd. For å få fram hunder med disse egenskapene, må en velge hunderaser og/eller krysninger av disse som kommer fra områder hvor disse egenskapene er dokumentert. Valpene må sosialiseres på de dyrene de skal vokte, og senere trenes på generell omgang med andre flokker og mennesker. I beiteområder er det viktig å opprette et godt samarbeid mellom vokterhund(er) og gjeter(e).

Disse tre hovedmomentene inngår hos en god vokterhund: Pålitelighet, oppmerksomhet og beskyttelse overfor sau. I en undersøkelse med et materiale på 1500 hunder, ble den genetiske basis fra følgende raser studert: Anatolsk gjeterhund, Karabash og Akbash, Sarplaninac, Maremmaog blandingsraser av disse. Undersøkelsen viste ingen statistisk forskjell med hensyn til rase, kjønn eller andre variabler. Konklusjonen var heller at den beste hund er det individ som arbeider best i det spesielle miljø; derfor anbefales det å anskaffe vokterhunder fra blodslinjer som er benyttet i sammenheng med voktermiljø.

Dagens hunder vokter store saueflokker:

Må være sterkere knyttet til sauer enn til mennesker

DAGENS vokterhunder brukes til å vokte saueflokker på opptil 1000 dyr og mer og arbeider mer eller mindre uavhengig av gjeterere. For å være effektive, kreves det derfor at hundene er sterkere knyttet til sauer enn til mennesker.

Valg av individer

Fordi riktig miljø er viktig for hunden for å få fram riktig atferd, er det aktuelt å ha muligheten til å velge individer ut fra atferd og kunnskap om miljøet som hundene er oppdratt i og benyttet under. Det faktum at sauebønder har drevet med selektert avl i flere hundre år, betyr at vi ikke kan framheve enkeltraser til å være bedre egnet enn andre.

Reaksjon på mennesker

Vokterhunders reaksjon på mennesker i utmark avhenger av deres sosialisering og erfaring med mennesker. Spesielt gjelder dette i vårt land, hvor allemannsretten tilsier at det er fri ferdsel i utmark.

Selv om «oppskriften» for sosialisering av vokterhunder i første rekke vektlegger en pålitelig og beskyttende atferd hos hundene overfor sau, er det like viktig at hundene preges på mennesker.

Det er også viktig at hundene blir vant til aktuelle hjelpemidler som benyttes i

fjellet, i første rekke motoriserte og terrenggående kjøretøy.

Respekt for hundene

På den annen side må vi kunne forutsette at mennesker viser respekt for vokterhunder som er sammen med sau i fjellet, og ikke forstyrrer deres tilstedeværelse eller på noen annen måte provoserer hundene. Det finnes ingen perfekt hund når det gjelder å omgås andre dyr eller mennesker som den ikke er sosialisert med, og enhver hund, spesielt under arbeid med vokting av buskap/sau, har gjennom sosialisering og erfaring utviklet større og mindre predatoratferd.

Konklusjonen må derfor bli at vokterhunder i arbeid og mennesker skal kunne omgås hverandre med respekt.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 539

Steinar Krogstad, Reidar Andersen, Frank Christiansen, Martin Smith, Øyvind Trondsen:

«Forebyggende tiltak mot rowiltskader på sau; Gjeting og bruk av vokterhund i Lierne. Årsrapport fase 1 - 1997».